

En læge, en kunstner og et maleri – Thy anno 1926

af Jytte Nielsen

I 1985 modtog Museet for Thy og Vester Hanherred et maleri af kunstneren Niels Holbak. I 2002 blev endnu et maleri af samme maler skænket til museet, og nu i 2020 er det lykkedes at føje yderligere fire malerier til Museum Thys samling – alle med motiver fra Thy. Historien om malerierne og kunstneren oprulles her.

»Roskilde, 20. Okt – 02

Kunstmuseet i Heltborg, Thy

I 1926 flyttede mine forældre til Viborg Fra Hurup, hvor min fader da havde praktiseret som læge i 20 år. En kreds af venner og patienter samlede ind til en afskedsgave, og min far indbød da malerne Thorvald Larsen og Niels Holbak til at male motiver efter fars valg. Et af disse er udsigt over Heltborg Kirke med

Limfjorden og Mors i baggrunden. Et andet fra Kløvenhøj, har jeg foræret Thisted Museum, hvor det formentlig kan ses. Jeg er 85 aar gammel og har besluttet at forære Heltborg Museum billedet fra Heltborg. Det maaler 42x30 cm og er i gulddramme.

Med venlig hilsen

Ove Kjær

(fhv. civildommer)«

Niels Holbak. Heltborg, 1925. 29x41 cm. Museum Thy.

Niels Holbak. Udsigt over Skibsted Fjord og Draget, 1926. 71x97,5 cm. Museum Thy.

Denne henvendelse fra Ove Kjær til Heltborg Museum blev startskuddet til et frugtbart bekendtskab og udbytterige oplysninger om Hurup i de første årtier af 1900-tallet og om maleren Niels Holbak og hans motiver fra Thy. På opfordring tillod Ove Kjær, at hans meget levende erindringer fra hans barndom blev bragt i Historisk Årbog 2004 og 2005. Endvidere kastede hans informationer om faderen og malerierne lys over en ukendt historie.

LÆGE VILHELM KJÆR, HURUP

Fra 1905-26 praktiserede Vilhelm Kjær som læge i Hurup. Han var meget interesseret i arkæologi, og på sine mange sygebesøg hos patienterne fik han kendskab til mange oldtidsfund. Alt fra flintøkser til lerkar og potteskår havde hans interesse, ligesom oplysninger om bopladser og gravhøje var brugbare. Så-

ledes fik han kendskab til en boplads i Ginnerup øst for Hurup i 1916. Han lavede en indberetning til Nationalmuseet i København, og museets leder Sophus Müller svarede, at det drejede sig om en plads fra romersk tid, men at en udgravning var en vidtløftig sag. Men få år efter påbegyndtes arkæologiske udgravninger i Ginnerup, og nogle af de mest spektakulære bopladsfund i Danmark så dagens lys.

Dette var Vilhelm Kjærs store fortjeneste. Fra 1912-26 sad Kjær i museets bestyrelse og havde i museets leder P. L. Hald en ligeså passioneret ven, hvad angik interessen for Thys oldtid. I 1926 forlod Kjær Thy for at blive amtslæge i Viborg. Her blev han for øvrigt formand for Viborg Stiftsmuseum. Men før han rejste fra Thy, overdrog han sine oldsager til Thisted Museum. Det drejede sig om mange »kommodefund«, som Ove Kjær senere skrev. Altså ting fra patienternes skuffer, erhvervet ved sygebesøg i hjemmene.

AFSKEDSGAVEN

Vilhelm Kjær var en afholdt læge af lokalbefolkningen i Sydthy, og derfor blev en indsamling af penge iværksat. Venner og patienter ønskede, at Kjær skulle have et minde med fra Thy. Hvorledes snakken er faldet på et maleri, vides ikke, men udfaldet blev, at pengene skulle bruges på et maleri. Men ikke et hvilket som helst maleri. Vilhelm Kjær overgav opgaven til to malere – Thorvald Larsen og Niels Holbak – som så begge efter hans anvisninger malede skitser af bestemte lokaliteter i Sydthy. Ove Kjær oplyste ved et af sine besøg, at han mente, at der var 10 forskellige motiver. Kjær valgte så at få malet et af forslagene op i stort format, som skulle pryde væggen i det nye hjem i Viborg – og valget af kunstner faldt på Niels Holbak.

MALEREN NIELS HOLBAK

Det stod ikke skrevet i kortene, at den vestjyske bondegreng Niels Holbak Kristensen, født i 1884 i Tistrup Sogn ved Varde, ikke skulle forblive i landbru-

get, men i stedet blive kunstner. Dog skulle han først forbi skomagerhåndværket, før han kom i malerlære og derfra på Kunstakademiet i 1912. I 1914 tog han navnet Niels Holbak og blev gift med Karen Østergaard Jensen, som var lærer i Esbjerg, hvortil han så flyttede og blev lærer ved Teknisk Skole og senere Esbjerg Statsskole. Hans hentede sine motiver i det sydvestjyske – både landskaber, bybilleder og interiører.

Hvorfor læge Kjærs valg faldt på Holbak, og hvor han kendte ham fra, ved vi ikke. Men med valget af Holbak fik Kjær et sikkert og vellignende værk i naturalistisk stil, som kunne vække længsel til Thy og tiden der. Holbak må have brugt nogle dage på skitserne fra forskellige lokaliteter i Thy, men han holdt meget af at tage på ture rundt i især Vestjylland. Han havde motorcykel og telt, og på en måde erobrede han landet iført »staffeli, pensel og farver«.

Holbak har sagt om sit maleri: *»Forsøger i mit Billede at skabe en klar og fast Komposition og at give en sund og frisk Farvebehandling«* og *»At male er for mig*

Niels Holbak. Boddum, u.å.. 30x46 cm. Museum Thy.

Niels Holbak. "Kirkegård", Heltborg, u.å.. 39x51 cm. Museum Thy.

– gennem en Søgen efter det udtrykfulde i Natur og Folkeliv – at give et dybt menneskeligt Udtryk for Glæden over Livet – en Tak til Skaberens for Godhedens og Skønhedens Gaver«. Holbak døde i 1954 og har efterladt sig en stor kunstnerisk produktion, som blandt andet findes på Ølgod Museum.

HOLBAKS VÆRKER PÅ MUSEUM THY

Museum Thy er i besiddelse af seks værker af Niels Holbak. Dels det færdige bestillingsarbejde fra Kjær, dels fem skitser, som må være nogle af de udkast, Kjær kunne vælge imellem. Det er tydeligt, at det store maleri er gennearbejdet, hvor de andre netop har skitsens ufærdige karakter.

»Udsigt over Skibsted Fjord og Draget« er titlen på Kjærs »sofastykke«. Det er et motiv, der emmer af oldtid og storladenhed. Gravhøje kroner det ku-

perede landskab, og der skal ikke megen fantasi til at forstille sig en vikingeflåde stævne ind i fjorden. Det er harmonisk, både i komposition og farver, og giver netop det særprægede åbne træløse landskab med den storslåede udsigt, så langt øjet rækker. Vi kender ikke den forudgående skitse – måske den en dag dukker op? Maleriet må have udløst mange samtaler i lægehjemmet i Viborg, når der var gæstebud, eller tankerne gik til Thy.

Kun én af de fem skitser er dateret. Det drejer sig om maleriet af Heltborg, som Ove Kjær donerede til museet i 2002. Det er malet i 1925. Værket »"Kirkegård", Heltborg« og værket »Boddum« må være samtidige, når man betragter penselstrøg og farvepalet. Maleriet med motivet af klitterne og havet er måske Thy – måske ikke – mens det sidste maleri utvetydigt er med motiv fra Thisted (se bogens omslag). Over

Niels Holbak. *Klitparti*, u.å.. 41x57 cm. Museum Thy.

dette værk med havnen, husrække og kirketårn emer en dis af sommer og varme, og den impressionistiske malestil fuldender udtrykket. Om dette værk også er én af skitserne til Kjær, er uvist.

Takket være Ove Kjærs generøse gaver i 1985 og 2002 kan historien om en oldtidsinteresseret læge i Hurup, en vestjysk maler og landskaberne i Thy i 1925-26 nu fortælles. Museum Thy vil gerne føje flere brikker til historien, så måtte læserne have kendskab

til yderligere værker af Holbak med motiv fra Thy, vil forfatteren gerne høre om det.

Det 6. maleri er gengivet på årbogens omslag.

Jytte Nielsen.

Født 1958. Leder af Museum Thy.

Litteratur

Pedersen, Olga og Bent Mortensen: *To vestjyske malere. M. Skov og N. Holbak*. Historisk Samfund for Ribe Amt, 2012.